

IZRAELITA

TANÜGYI ÉRTESITŐ.

Felelős szerkesztő SZÁNTÓ ELEÁZÁR.

Megjelen havonként egyszer. — Kiadja az „Orsz. magy. isr. tanító-egyesület”. —
Előfizetési ár: Nem tagok számára egész évre 2 frt. — Az egyesület tagjainak díjmen-
tesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak Ózer Zsigmond egyleti pénz-
tárhoz Klauzál-utca 4. szám küldendők. — Szerkesztői iroda: Sip-utca 12. sz.

Az énekoktatás módszere a népiskolában.

I. Bevezetés.

Az 1868. XXXVIII. t. cz. a népiskola tantárgyai közé felveszi az éneket is, mely a népiskola minden osztályában kötelező. E törvénynek megfelelően a honi izr. iskolák növendékei is részesülnek énekoktatásban, melyben nem minden iskola tanulói részesülnek. Nincs okunk ezen csodálkozni, mert sok helyütt védekeznek úgy, hogy az ének sallang, melyre nincs mulhatlanul szükség. Felekezeti tagjai azonban a törvény és józan ész parancsait követve az énekoktatást bevitték iskoláikba és az ott virágzik.

E tényt konstatálva felmerül a kérdés, ha az énekoktatás virágzik, akkor módszeresen kezelt tantárgy, és akkor minek újra megírni módszerét? Az énekoktatás valóban virágzik, de úgy, hogy nem hajt gyümölcsöt. Pedig jelenleg vagyunk annyira praktikusok, hogy gyümölcs nélküli virágot csak kényszerítve nevelünk és mert az eddigi énekoktatás helyett gyümölcsözöt is produkálhatunk csak kevésbé több fáradsággal is, nem lesz haszontalan munka az énekoktatás módszerét a hasznosság szempontjából megállapítani és közölni. Az énekoktatás célját megírva, lesz módunk nyilatkozni a jelenlegi u. n. módszerekről, melyek mellett annyi haszontalan munkát végeztünk.

Nevelőknek és zeneértő kántoroknak, tanítóknak szánvák e sorok a célból, hogy megállapítsunk egységes módszert, azért is kérem az érdekelteket nézeteiket e tárgy fölött nyilvánítani. E tárgy van oly fontos, hogy érdemes hozzá szólni már csak azért is, mert kevés könyvünk van, mely ezt tárgyalná. Bartalus ének abc-je oly terjengős, hogy 6 évfolyam után a gyermek elvesztette a fonalat és úgyszólván mitsem tud. Bánfi énekoktatási módszerén meglátszik, hogy szerző nem foglalkozott a gyermekek tanításával. Az inkább zene elmélet és egyoldalú. A többi énekes könyv pedig, mely a gyermekek számára készült, tisztán összegereblyézett énektár, minden rendszer nélkül, úgyhogy óriási haszontalan munka a zenei anyag fokozatos és a csekély adott lehetőségig helyes megválasztása, mert a szövegek alkalmatlanok.

II. Az énekoktatás céljának és anyagának kijelölése.

Az énekoktatásnak, hogy nagyon ismert fogalmakkal éljek, kétféle célja van u. n. anyagi és alaki célja. Az anyagi cél a következő: a halló képesség gyakorlása és fejlesztése, zenei és aesthetikai képzés annyira, amennyire az a többi tárgyak mellett lehetséges és oly módon, amilyenben azt a gyermekek megemésztik. Alaki célja a

következő: kapcsolatban a többi kedély és érzelem fejlesztő tárgyakkal a gyermek kedélyét és érzelmi világát, tehát a belső embert képezni. Elfogadván ezt, erős itéletet kell alkalom adtán mondanunk a használatban levő énekeskönyvek fölött, melyek a legkülönbözőbb, de egyformán hibás eszmék szerint szerkesztvék.

Az anyagi cél eléréséhez nem minden dal vezethet. A zenei hallás fejlesztéséhez csak a dalok bizonyos fokozatos egymásutánja járulhat. Ezek szerint ki vannak zárva azon dalok, melyek tulságos nagy hangtartalmuak. Azaz az I-ső osztályban legfeljebb 5 hang lehet a dalban, a VI-ban pedig 12 hang. Ezek között váltakoznak a mennyisegek. A zenei ismeretek közléséhez a dalok alaki változatossága szükséges. Legyen tehát felváltva $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$, $\frac{2}{4}$, $\frac{6}{8}$, $\frac{6}{4}$ ütemű, legyen felütéses, két főhangsúlyos, canon és rondeau. Specifikálva e dolgot, a következő anyagot tartjuk helyesnek közölni. Egész-, fél-, negyed-, nyolczad- és tizenhatod hang- valamint szünjegy, a hegedü kulcs és a hangok nevei a kulcsban, a kereszt és bé, néhány kemény és lágy hangnem szerkesztése, intervallók magyarázása és jó begyakorlása, a szükséges színezési és előadási műszók (pl. andante, allegro, piano, forte, crescento stb). Az ütemfajokból a $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$, $\frac{6}{8}$, $\frac{6}{4}$ ütem, végre a thesis és arsis.

Az aesthetikai képzéshez szükséges, hogy a dalok kifogástalan szépek legyenek, azaz a dalok szövege a gyermekek kedélyéhez és szellemi képességéhez mért, és a zene a szöveg valódi tolmácsa legyen. Tehát hirneves költők szövegéhez irjanak neves zenészek melódiát és mindegyik már eleve tudja azt, hogy szerzeménye a gyermekek számára készül, az ő szellemükhöz és kedélyükhöz mért szerzemény legyen. Ezek után bátran mondhatjuk, hogy elesnek mindazon dalok, melyeknek zenéje nem absolut becses, melyeknél adott melódiához faragnak szöveget, vagy a már meglevő szöveget a gyermekek számára — hogy gyermek dalok legyenek — elnyomorítanak, melyek nem készültek egyenesen gyermekek számára. Félre tehát minden operett és opera töredékkal, (mert már ilyet is láttunk), minden oly dallal, melyet zeneszerzői babérokra vágyó énektanítók gyártottak, melyek silányok. A gyermeknek csak a legjobb eléggé jó. Nincs időnk a népiskolában zenei kuriozumokat közölni, mert azokkal a gyermek aesthetikai érzékének ártunk.

Az alaki cél eléréséhez sokkal több fáradság kell. Itt figyelembe kell venni azon tárgyakat, melyek kedélyképzők, hogy ezekhez csatlakozzék az ének is. Kedélyképzők ezen tárgyak: vallástan, történelem, irodalom és torna.

Lássuk tehát mily anyaggal lehet e tárgyak mellett célt érni felekezeti iskoláinknál.

A. A v a l l á s t a n n á l. Valljuk be mindjárt eleve, hogy felekezetünknel a templomi istentisztelet nem olyan, milyent mai művelt emberek kívánnak. Távol legyen tőlem az imákat akár alaki, akár tartalmi szempontból bírálni. A hátramaradottság az istentisztelet zenei részében van. Szeretnék olyan 10 községet ismerni, melyek mindegyikében azon-egy dalokat énekelnek, mely daloknál a zene hű tolmácsa lenne a szövegnek, melyeknél a zene nem nyomorítaná el a szöveget. Nincs! Dalaink nem egyszerűek, mért minden kántor komponista is és a község minden évben legalább két uj „l'cho daudi“-t kíván, ugyanannyi uj más dalt is. Így tehát nincs egységes istentiszteletünk és meg vagyunk akadva a vallástannál a tanítandó dalok iránt. Melódiáink nem templomi énekek és sokszor épen nem dalok. Hallottunk már e v a n g e l i k u s o k t ó l e v a n g e l i k u s o k s z á m á r a i r t e g y h á z i

d a l t zsidó templomban énekelni, ami pedig nyilván való merénylet a vallásos érzület ellen. Nincs kántorainkban (tisztelet a kivételeknek) annyi önmegtagadás, hogy egynek szerzeményeit elfogadnák a közhasználatnak, mint Németországban a berlini, Ausztriában Sulzer bécsi kántor szerzeményeit. Községeinkben pedig nincs meg az erő, föláldozva az örökös ujdonságokat, korlátozni az istentiszteletnél előforduló zenei túlkapásokat és nem tenni úgy mint eddig, hogy el vannak ragadtatva minél rettenetesebb melódiákat hallanak. Hallottam már szívet rázó szövegre könnyed $\frac{6}{8}$ -os ütemű melódiát, mely egyik operett finalejára emlékeztetett. Ez éneklést remeknek mondták.

Tekintve tehát azt, hogy jelenlegi egyházi dalaink nem állandóak, nem közkeletűek és nehezek — a mennyiben, ha nem éneklük 4, sőt 5 szólamban, nem érthetők — azokat az elemi iskolákból ki kell zárunk.

Ezek helyett behozhatjuk a Major-Kiss-féle „Ünnepnapok“-at, mert művészi és vallási szempontból helyesek és bázist képeznek egy jobb korra, melyben egységes istentiszteletünk lesz. Behozhatjuk még a zenésített és zenésítendő zsoltárokat, melyek amúgy oda illők.

B. A történelmi tárgyaknál mindenesetre hasznos dolog lenne, ha minden történeti képhez adhatnók az odaillő dalt is. Szövegeink vannak, sőt némelyek zenei földolgozásban is, pl. Szózat, Hymnusz, Járjatok be . . ., Hunyady- és Rákóczy-indulók, Mátyás anyja, Haj Rákóczy, Bercsényi stb. Ide számíthatók a felekezetünk történetét tárgyaló dalok is. Ezek fokokint 1—2—3 szólamban énekelhetők és jó hasznot hajtók a kedélyképzésnél.

C. Az irodalmi anyag mellett, a lyrikus költemények énekelhetők is, ha szövegük és dallamuk a gyermekeknek megfelelők. Ovást kell azonban emelnünk azon eljárás ellen, mely szerint népdalokat és ily alakú műdalokat faragott, émelygős szöveggel énekeltetnek. Bizonynyal van jogosultsága annak, hogy a nép termékei a valódi népdalok közül a gyermekdalok (pl. a „Kis kácsa fürdik“, vagy az „Egyszer egy királyfi“) énekeltessenek. De népdal formájú műdalok vagy népdalok, melyekben a szöveg eredetileg a barna kis lány kökény szemeit vagy a legény barna babájának gömbölyű karjait dicsőítették, a népiskolából száműzendők, ha szövegük bármily szenteskedő volna is.

Minden olvasóm elmosolyodik, hogyha elárulom, hogy az irodalmi oktatás támogatására és a kedélyképzésére egyik kartársam azt énekelte, hogy :

Olvasok és írok is ;
Számolok, rajzolok is
Is—ís—ís; stb.

azon melódiára, mely hónapok óta gyötri az embereket. Ilyen példát számtalant lehetne felhozni.

Ezen átdolgozók két dolgot felednek. Először azt, hogy a gyermekeknél visszhangra egyáltalán nem talál az ily émelygős szöveg, mert a gyermek olyan, mint a nép, mely nem tanul attól, kitől a tudást oktroyalják, hanem attól, ki, mint Sokrates, azon elvből indul ki (a nép előtt), hogy ő jött tanulni, nem tanítani. Tehát a gyermekek szájába adott émelygős szövegek nem használnak, hanem ártanak és azért fenti kaliberű népdalok absolute kiutasítandók. Másodszor feledik azt, hogy lesznek oly jófajtájú növendékek, kik a „szent“ szöveg helyett majd valamely triviális, éppen nem „szentet“ fognak dalolni. Hiszen akár hányan kísértésbe jövünk és a fenti szöveg helyett a „csók adás-vevést“ hallatjuk majd. Az eredmény pedig az, hogy a gyermekek nemes kedélye és érzelme helyett éppen az ellenkezőjét értük el.

D. A t o r n a t a n i t á s mellett adjunk indulókat. Fel kell itt használni, miután a torna amúgy is fejleszti a nemzeti érzést, a hazafias indulókat.

Ez alkalommal pedig, miután már biztos körvonalakat nyertünk azon tárgyakat illetőleg, melyek az éneket maguk mellé kívánják, nyíltan kimondhatjuk, hogy az u. n. Fröbel-dalok a használatból kiveendőek azon egyszerű oknál fogva, mert nem felelnek meg az énekképzés követelményeinek. Unalmas és buta dalok, melyek a kedélyre és érzelemre nem hatnak. A Fröbel-dalok csak az óvóban foglalhatnak helyet és ott is lehetőleg korlátolt mennyiségben akkor, mikor a zene és szöveg valóban megérdemli.

Ezzel azt hiszem, tisztáztam az énekképzés célját és a helyesen megválasztott anyagot.

Érzem, hogy a jelenlegi rendszert alaposan fölforgató dolgokat irtam le, mely dolgok, ha nem is poémiát, de az énekképzésnél gondolkodást és az énekeskönyvek íróinál majd tetszést (ezt igen gyéren), majd megbotránkozást (ez utóbbit sokkal sürűbben) fognak felidézni.

Egész valóm érzi a fentiek helyes voltát és ez ad erőt is a módszertani eljárás megírására, mely az énekképzés céljának bizonynyal megfelel. A tanítótól e módszer nem kíván egyebet, mint az anyag gondos kezelését, a zenei képességet, mit folyton fokozni kell. Specifícusan szólva a tanítónak legyen jó hallása, tudjon szépen és a vista énekelni és tudjon transponálni.

Ujpécs.

Pollák Manó.

(Folyt. köv.)

Egy ifju nyugalmazottnak elmékedései.

A cikk czime talán nem felel meg egészen a valóságnak; mert a ki már egyszer 60 tavaszt élt át, annak már nincs joga a fiatalság soraiba számítani magát. Nem mondta-e már körülbelül 2000 évvel ezelőtt Juda ben Tamu is: „Ben sisim leziknoh“ azaz: „A hatvan éves ember már öregedik.“

De egy nyugdíjas, a ki még csak két hónapja lépett nyugalomba, mégis fiatal nyugdíjasnak tekintheti magát, mivel sok kollegája már 20, sőt 30 éven át húz nyugdíjat. Hisz egy 90 éves asszonyra is, a kinek férje 2 nappal ezelőtt költözött el ez árnyékvilágból, azt mondják, hogy fiatal özvegy. És azután, kedves olvasóim, nincsen-e teljesen igaza Tompa Mihálynak, midőn így szól:

„Nem években
Áll a vénség.
De midőn a tűz kihál:
Ifju lélek!
S az ember még
Hatvan évvel fiatal.“

Ezzel, azt hiszem a cikk czime meg volna indokolva.

Talán jobb lett volna, ha ezen czimet adtam volna neki: „Egy vén nyugalmazottnak ifju gondolatai.“ Jobb igen; de helyesebb-e? az a kérdés. Elvárhatunk-e egy nyugdíjastól ifju gondolatokat; egy nyugdíjastól, a kiből a spiritus már elszállt, és a kinek csupán a phlegmája maradt meg? Különben a név nem lényeges. Vannak nők, a kik Peszel, Sédnel, Gütel, Frumetl, Rózsa, Bella, Flóra s több efféle hangzatos neveknek tulajdonosai, a kiknek azonban külső és belső, testi és szellemi tulajdonaik épen nem felelnek meg ezen szép és bájos neveknek. Csak tartalmazzon cikkem néhány gondolatot, a melyek az ifju

olvasók figyelmét felkeltik, az öreg kollegákat pedig megnyugtatják, akkor a czim is meg fogja nyerni tetszésüket.

Minő gondolatok foglalkoztatják tehát az egy hónapos nyugdíjasnak elméjét? Milyen érzelmek töltik el keblét?

Mindenek előtt örömeben egy nagyott ugrik, hogy mint nyugdíjas a szolgaság jármát lerázta, hogy most már az aggkor koronája mellett a szabadság koronáját is felteheti galambósz fejére; hogy most már nem kell föllebbvalóinak szekaturáit elviselnie, és most egészen szabad. Először is kedves olvasóm, egy nyugdíjas nem ugrálhat örömeben, mert, ha akarná is, öreg csontjai és elernyedtt izmai meggátolják ebben.

És azután csalódás, csalódást ér Hol létezik a földkerekségen szabadság? Egyik igát lerázza magától, hogy egy másikat felvegyen. Az iskola nyüge nem nyomja őt már most, de annál inkább fenyegeti őt az adósságok súlyos terhe összenyomással. És még szerencsésnek érezheti magát azon nyugdíjas, a ki öreg napjaira nem kerül a szenvedély jármába; mert ezen rabszolgaság a legkellemetlenebb és a legveszélyesebb.

Igaz, hogy neki semmiféle rendelet sem alkalmatlankodik, hogy neki már senki sem parancsolgat. Oh! Csupa csalódás! Csupa káprázat! Az ember nem menekülhet meg a földön a szekaturáktól. Minden ember szekiroz és lesz szekirozva, parancsol és engedelmeskedik; az egyik többet, a másik kevesebbet. Senkisé lehet teljesen független. Ha nem angyali jó feleség az, a ki a nyugdíjast ezentúl jobban szekirozhatja, akkor a szívtelen gazdasszony az, a ki az ő hátralevő néhány évét megkeríti.

A napidíjat gyakran megirigyelik hivatalban levő társai. Hja! kedves barátom, te most időd fölött szabadon rendelkezhetel tetszésed szerint. Oh igen! Jól mondjátok kedves kollegáim, ideje van épen elegendő a nyugdíjasnak, de nincs hozzá pénze. Most van ideje Abbazziába utazni, hogy enyhébb levegőt leheljen; van annyi szabad ideje, hogy legalább hetenként egyszer erősítő fürdőbe mehessen. Most arra is van ideje, hogy esti óráit az operában töltsse el kellemesen. De — hiányzik mindehez a nervus rerum gerendarum.

A szegény nyugdíjas fizetéséből annyi „pótlék“-ot vonnak le, hogy örülhet, ha egy falucskában meghúzva magát képes a lakbért kifizetni, ha otthon a fürdéshez vizet képes melegíteni és olajat szerezni, hogy sötét szobáját esténként megvilágítsa. Ezelőtt óráiért pénzt kapott, míg most pénzért se kaphat órát.

A nyugdíjas olyan madárhoz hasonlít, a melyet fiatal napjaiban állatseregletben mutogattak, gyakorta czukrot is adtak neki, nagyszerűen gondozták, később pedig tollait kitépik és szárnyait megkurtyítják.

A nyugdíjasnak igen is van ideje, de hiányzik ereje és bátorsága, hogy azt kihasználja. Neki van ideje sétálásra, de lábai megtagadják a szolgálatot. Dolgai miatt kikocsikázhatna, ám de nyugdíjából ennyire nem telik. Szóval, itt is csalódás csalódást ér!

Igen! A nyugalmazott jót nevezhet! Neki nem kell többé dolgozni; kipihenheti magát. De hát a nyugalmazott is él, s mindaddig kell az embernek dolgoznia, a míg csak él. Igaz, hogy nem kell most a tananyag, tanítási alak, tanterv és taneszközök fölött gondolkodnia. Oh, mily örömet gondolkodnék ő a tananyagról; mert most inkább saját anyagcseréjének megfigyelésével van elfoglalva és sajnálja, hogy az mind jobban és jobban megakad. A tanítási alak helyett

most saját testének alakjára gondol és fájdalommal tapasztalja, hogy súlya apad, ránczai gyarapodnak, haja őszül, testszine sárgul mint őszzsel a levél.

Oh, mily örömet gondolkodnék a nyugalmazott tanító a t a n t e r v fölött, mert ez bizonyára nagyobb örömet szerezne neki, mint azon tervnek megállapítása, hogy miként fogja hát most életének végső napjait eltölteni és mily körülmények közt fogja örökálomra lehunyni szemeit. Sajátságos örömmel gondol vissza azon időre, a mikor még növendékeinek előmenetelét osztályozta és egyik-másiknak jeles osztályzatot adott. Most csak saját énjével gondol és osztályozza fejét, tüdejét, gyomrát, és látnia kell, hogy mindezek visszafejlődésben vannak és egy szervének sem adhat kitünő osztályzatot. Még működő, ifjabb pályatársaival hasonlítja magát össze, és azt találja, hogy a működő tanító dolgozik díjért és nyugszik díj nélkül, ő pedig nyugszik díj mellett és dolgozik díj nélkül.

És csakugyan ilyen gondolatok dagasztják-e a nyugalmazott keblét? Oh, biz ez szomorú volna, mert ezen gondolatok egyedül az egoizmusnak és pessimismusnak kifolyása; már pedig azon nyugalmazott, a ki ilyen gondolatokkal foglalkozik, az valóban nem érdemli meg, hogy elérte azon szép kort, melyben az ember — a hogy mondani szokták — a jól megérdemelt nyugdíjba lép, hogy az aggkor koronája ékesítse fejét. Szerencsére akadnak még olyan nyugalmazottak, a kiknek optimistikus világnézetük van és altruistikus gondolatokat forgatnak fejükben.

Az optimista nyugalmazott a nyugdíjazás korát élete őszenek tekintti; mert jól tudja, hogy a tavaszt és nyarat okvetlenül az ősz fogja követni. Tettdús multjára való visszapillantás örömmel tölti el szívét. Tapasztalatait összegyűjtögeti az iskola javára, a mely őt nagyrabeesülte és fenntartotta, továbbá kötelességének pontos teljesítése által nemesen gondolkodó emberek elismerését vivja ki.

Egy altruistikus világnézetű nyugalmazott nem tekinti magát a világ központjának, hanem csak a nagy világegyetem egy parányi tagjának, a hol minden a természet törvényei szerint történik, a melynek minden ember kell, hogy magát alávesse. Nagyon találóan jegyzi meg báró Eötvös József: „Mentől tovább élünk, annál inkább átlátjuk, hogy az ész, a melyre oly büszkék vagyunk, az embernek nem azért adatott, hogy a természet fölött uralkodjék, hanem azért, hogy azt követni s annak engedelmeskedni tanuljon“.

Ő nem irigykedik az ifjúságra annak ereje, buzgalma és örömei miatt, mert elgondolja, hogy hiszen egykor ő is ifju és erős volt, törekedett, dolgozott és élvezett, s megelégszik multja ifjúságának édes emlékeivel és a jelen örömeivel. Örvend az ifjabb nemzedék haladása és tökéletesedése felett és iparkodik szóval és tettel, tanácscsal és konkrét példával a közjót előmozdítani. Ő nem tekinti magát fából készült, ledőlő és elkorhadó utmutatónak, hanem ellenkezőleg egy élő szobornak, a melynek arczából a lefolyt életpálya fölötti öröm, a hiven teljesített kötelességnek megnyugtató tudata olvasható le.

Nagyon tévednénk, ha azt hinnők, hogy a nyugalmazottnak már nincsenek kötelességei. Igaz, hogy a hivatalos kötelességek reá nézve már megszűntek, de emberi és állampolgári kötelességek még a társadalomhoz fűzik őt. Hivatása csak változott. Most családjának, gyermekeinek, unokáinak él, és ha családi boldogság nem jutott neki osztályrészsül, akkor a társadalmat tekinti családjának, annak szenteli idejét, erejét és vagyonát.

Kartársai most nincsenek; hivatalos értekezletekben nem vesz részt;

a kongresszusoktól visszavonult. De az emberszeretet, a jó könyvek és a természet kárpótlást nyújtanak neki és képesítik őt arra, hogy a nyugdíjazás idejét saját örömeire és embertársainak boldogítására használja fel, mindaddig, a míg a halál őt örök nyugalomra nem hívja, a midőn azon elhunytak körébe vonul, a kikiről az utókor azt mondja: „A jámbor emléke áldássá válik“. *Léderer Á.*

A jellemképzés.*)

(Vége.)

III. A régi és az új nevelés összehasonlítása.

Foglaljuk tehát az ima tartalmát röviden össze, úgy azt találjuk, hogy abban a szerző Istennek tetsző, jámbor életre való szoktatásért, a thora megismeréseért, vétek-, kísértés-, szégyentől való megóvásért, továbbá jó érzelmekért, erkölcsös akaratért és végre Isten és az emberek tetszéséért esedezik. — És ha a mai kor egyik paedagogusától kérdezzük, hogy mit érünk el ezen ima hallatása által, ezen eszközök alkalmazása által, úgy kell, hogy erre azt felelje, hogy ezen eszközök egy erkölcsös és szeretetre méltó jellemre vezetnek, mert a psychologia törvényei szerint egy erkölcsös jellem szoktatás, példaadás, oktatás és végül öntevékeny gyakorlás által képeztetik. Azt, amit egy bölcs kb. 2000 évvel ezelőtt, őseinknek mint imát ajánlotta, az a mai kor paedagogusai által, mint kitünő, természetszerű eszköz jellemképzésre, önnevelésre ajánlatik. Aki imádkozik, az óhajt; a ki óhajt, az iparkodik; aki iparkodik, az cselekszik. 2000 évvel ezelőtt ezen eszközök isteni autoritás következtében alkalmaztattak. Most a hit a belátás által, a theologia a paedagogia által támogatattik.

Ezen ima tehát azon szabályokat foglalja magában, melyeket erkölcsös, vallásos és rokonszenves jellem nevelésénél fel kell használni. Akaratlanul a régi és újabb nevelés összehasonlítására leszünk felszólítva. Mi által különbözik a régi kor az ifjuság nevelésére vonatkozólag a mai kortól? Az elméletet illetőleg az újabb kor haladást mutat, mert a régi kor csupán arra tanított bennünket, mit kell tennünk, hogy neveljünk s oktassunk, hogy tiltsunk, az újabb kor arra is tanít, hogy a szoktatás, oktatás, példaadás milyen legyen; de a gyakorlatot illetőleg az újabb kor hanyatlani látszik, mert a régibb időben a családi élet és a nemzeti élet szép összhangzatban volt, míg az újabb korban gyakran merev ellentétek vehetők észre.

A régibb időben a vallásos eszme volt az uralkodó, az újabb korban a tudományos eszme vergődött uralomra.

A régibb időben az autoritás érzelme által vezéreltettek, az újabb időben az értelem és a természettörvények szolgálnak az emberiség vezércsillagául. A régibb időben a hit általánosan el volt terjedve, de a műveltség a népnevelés csak a társadalom magasabb rétegében volt található, az újabb időben a hit csökken, csak sajnos, hogy az általános népnevelés nem emelkedik hasonló mértékben. A régibb korban a szülők az itt megbeszélt imában előforduló nevelészetű eszközöket alkalmazták vallásoságból, és mivel ezen eszközöknek csodálatos hatalmat tulajdonítottak, a mai korban azonban ezen nevelészetű eszközök tudományos meggyőződésből és psychologikus belátás folytán alkalmaztatnak. A régibb időben minden családapa imádkozott, és minthogy ezen imát is elmondta, az akkoriban ismert nevelési szabályok tudását is birta, és felébredt a családapában az iparkodás, hogy gyermekeit az imának meg-

*) Lásd lapunk 1889. évi 6. számát.

felelőleg nevelje fel. Az újabb időben mindenesetre azon helyes tudatra jöttek, hogy az ima egymaga nem elégséges, hanem, hogy az önnevelés-, öntevékenység-, önuralkodás-, öntökélyetesítésnek kell képezni a nevelés végcélját, hogy bár Isten nevel, de csak akkor, ha az ember önmagán uralkodik és önmagát neveli; a létérti küzdelem legyőzésében Isten csak akkor segít, ha az ember maga magán segít. A tudás, az elmélet mindenesetre az új kornak nagy haladását jelzi, de mire tanít minket az élet? Sajnos, arra tanít, hogy ma a nevelést illetően a szülők nem imádkoznak és nem is nevelnek, hogy továbbá a kivánt önneveléssel még nagyon rosszúl állunk, és hogy a háznak, az iskolának és a társadalomnak egyesült erővel kell iparkodni a nevelés fáját természet-szerűen ápolni, melynek gyökerei, csak a vallás és ima földjében táplálkoznak, és a melynek virágai a szükséges világosságot, a kivánt meleget a tudomány napjától nyerik. Ezen összehasonlítás a t. hallgatók keblében bizonyára a bámulat, tisztelet és kegyelet érzelmeit fogja kelteni az ismeretlen szerző iránt, a ki már kb. 2000 évvel ezelőtt képes volt embertársait arra tanítani, miképen kell magát erkölcsös és rokonszenves jellemmé kiképezni és a ki már akkor tudott ezen nehéz paedagogiai kérdésre oly világos, logikailag és pszichológiailag helyes felelet adni, és azért engedjék meg, hogy ezen alkalommal a hittan tanárai és a hitszónokok figyelmét a zsidó imakönyv tanulságos tartalmára és ennek logikai és erkölcstani tárgyalásának szükségére és czélszerűségére irányozzam.

IV. A boldogult mint nevelő.

És a mennyiben én t. hallgatóimnak ezen már kb. 2000 évvel ezelőtt szerkesztett ima tartalmát felsorolni bátorkodtam, egyszersmind hű képét adtam azon nevelésnek, melyet egyesületünk boldogult jótévője gyermekeinél alkalmazott.

Léderer Bernát gyermekeit már kora ifjúságukban a vallásos szer-tartások megfigyelésére szoktatta és gyermekei előtt a polgári erények jó példáival járt elő.

A gyermekek nevelését forrón szeretett nejére bizta, ki a családi házat Isten szentélye gyanánt tekintette.

Az iskola és a házi tanító választása a legnagyobb elővigyázattal történt. A tudományt, a művészetet és a hébernyelvet oktató tanítók felfogadásánál a jellemre és a jártasságra voltak tekintettel. A volt tanítók ma az emberi társadalomban előkelő állást foglalnak el. A nevelés az atya és anya részéről a legfontosabb dolognak tekintett és minden gyermeknél addig folytatattatott, míg az életműködés által ön-állóságának jelét nem adta.

És a tapasztalat tanítja, hogy ezen nevelés a legjobb gyümölcsöket termi. Mind a hat gyermek tiszta erkölcsös jellemű, mindnyájan érdeklődéssel viseltetnek az igaz, a jó és a szép iránt. mindenki közülök hivatását tökéletesen tölti be, mindnyájan szeretik hazájukat, támogatják az irodalmat és művészetet, segítik a szükölködőket és előmozdítják a közügyet. — Mint a hat gyermek a társadalomban kiváló állást foglal el és rendkívül ragaszkodással szeretik anyjukat. Azok kik közül már megnősültek vagy férjhez menték, nemcsak jó gyermekek, hanem jó atyák és jó anyák, kik gyermekeiket az előttük látott példák nyomán nevelik. Mindnyájuknál teljesült az ima t. i. mindnyájan találnak minden napon kegyelmet, szeretetet és irgalmat Isten szemében és mindazok szemeiben. kikkel találkoznak.

V. B e f e j e z é s.

Csak egy van, a mi felett sajnálkoznunk kell, t. i. hogy a boldogult csak rövid ideig élvezhette nevelési fáradozásainak gyümölcseit.

Adja az ég, hogy a boldogultnak általános tiszteletben álló neje még számos éven keresztül örülhesse szerett gyermekei és unokái boldogságán, a melyet ő gondos és önfeláldozó nevelése folytán megérdemel. És midőn a t. hallgatóknak becses figyelmükért köszönetemet kifejezem, ma emlékbeszédemet bezárom azon óhajjal, vajha mi is a boldogultnak példáján tanulva mindenkor ezen ima tartalmát tartanók szem előtt és oda törekednénk, hogy ezen itt-ott ismeretlen vagy félreismert ima kellő elismerésben és méltánylásban és általános érvényben részesülne és ekkor az erkölcsös vallásos és szeretetreméltó jellemek száma mindig szaporodnék, a mire egyhangulag felkiálthatunk: Amen!

A székesfehérvári izr. iskola újra megnyitott.

15 év után. Szomorú idők, gyászos emlékü napok! midőn 1875-ben a hitközség felekezeti népiskoláját, mivel a város a subventiót megtagadta, felosztatni kényszerült és mintegy 300 zsidó gyermek köteleztetett a városi közös iskola látogatására, mely minden iziben katolikus volt. Hogy milyen következményekkel járt ez 15 év alatt, azt megbirálni nem tűzöm ki feladatombul; de azt commentálni felesleges is. De nem hallgathatom el azt, hogy a felekezeti iskola megszüntetésével Dr. Kohut Sándor főrabbi is odahagyta hitközségünket, tehát 15 éven át valánk iskola és pap nélkül! „De a leányzó nem halt meg, csak aludt.“ Hitközségünk sőt bátran állithatom, az egész megyei zsidóság disze- és büszkeségében, Wertheim I. L. elnök ur, a kinek szívében folyton élt a felekezeti népiskolai eszme, nem szünt meg azzal foglalkozni, hogy miképen adja vissza hitfeleinek a lekipasztott, azok kisdedeinek pedig az iskolát. Az ál-liberális azonban késlelteté nemes tervének megvalósítását. Az asszimiláció eszközeinek hirdették a közös iskolát zsidók-keresztények egyaránt. — E hatalmas (?) érv, jobban mondva üres frázissal szemben várakozó álláspontot kellett elfoglalnia hitközségünk nemtőjének. A 80-as évek elején bekövetkezett események azonban segítségére jövének; az elvakítottak szemei megnyitottak. Megdöbbenve vették észre, hogy nem közeledtek a célhoz, de távolabb állnak attól, mint valaha. Egy nemzedék nőt fel a 15 év alatt, mely vallás-erkölcsileg elveszett. Eddig és ne tovább lőn tehát most már a jelszó. — Nagyérdemű elnökünk a productiv tett terére léphetett és lelkes előjárótársai által támogatva múlt évi október hó 23-ára rendkívüli közgyűlést hívott egybe, melynek tárgyát az iskola visszaállítása és a rabbi állás betöltése képezte. — Az iskola visszaállítására vonatkozó indítványt hitközségünk egyik kitűnősége, Dr. Halász Ignác tanár terjesztette be, mely köztetszéssel fogadtatván, az iskolai bizottság azonnal megbízott egy részletes terv kidolgozásával, mely bizottság megbízatását elismerésre méltó módon oldotta meg. — A bizottság elnöke Dr. Perl Miksa ügyvéd, ki az iskola visszaállítása ügyében szintén hervadhatatlan érdemeket szerzett magának, az 1889. évi február hóban tartott rendes közgyűlés elé terjeszté a kész tervet, melyet a közgyűlés örömmel és egyhangulag fogadott el. Ugyancsak f. évi márczius hóban nt. dr. Steinherz Jakab főrabbi történt megválasztása után az előjáróság egyik főbb céljának kiviteléhez, az iskola berendezéséhez fogott lázas tevékenységgel. — Alkalmas helyiség, tökéletesen új, a törvény- és a kornak megfelelő butorzat és tanszerek

mesés gyorsan állottak készen. Most még csak az volt a kérdés, lesznek-e tanulók? Megtették hatásukat ez irányban dr. Steinherz Jakab főrabbi gyújtó és meggyőző szónoklatai; mert midőn f. évi augusztus hó végével a szülők tudomására hozatott, hogy az iskola szeptember hóban megnyilik, tömegesen siettek gyermekeiket beiratni. Végre az iskola 15 év után szeptember 16-án ünnepélyesen megnyitott, hol most Vogel Ignác, Borsodi Mihály, Krausz Márk és Glücksmann Lipót tanítók vezetése alatt 180 tanuló részesül a rég nélkülözött felekezeti iskola áldásaiban! — Ép oly szent, mint kedves kötelességet teljesítetek egyuttal, midőn itt felemlitem, hogy ezen nemes mű, eltekintve a hitközség áldozatkészségétől, főleg Wertheim S. L. hitközségi elnök és dr. Perl Miksa iskolaszéki elnök, utóbbi időben pedig nt. dr. Steinherz Jakab főrabbi urak lankadatlan buzgalmának és határt nem ismerő fáradozásának köszöni létrejöttét. Isten áldása legyen osztályrésze e derék férfiaknak!

A Feldheim-jubileum Nagybecskereken.

Egy népnevelő, ki 40 éven át a népnevelés terén lankadatlanul fáradozott, ki az iskoláért és csakis az iskoláért élt, kinek az iskola mindene volt, megérdemli azt, hogy tisztelői homlokára fűzzék a babérkoszorút, hogy a mennyire gyarló ember erre képes — ha általában egy lelkiismeretes népnevelő munkálkodását eléggé meghálálni lehet — előtte a hála adóját leróják.

Ilyen és hasonló érzelmektől vezéreltetve, Dr. Schwarcz Mihály a nbecskereki izr. hitközség és iskolaszék elnöke annak idejében felhívta nevezett hitközség iskolaszékének és előljáróságának figyelmét arra, miszerint 1889. évi október hóban 40 éve lesz annak. mióta F e l d h e i m Dávid tanító a nbecskereki izr. hitközség népiskolájánál fáradhatlan buzgalommal és lankadatlan kitartással működik, indítványozta, hogy a hitközség nevezett tanító tiszteletére jubileumot rendezzen, hogy tanítója iránti szeretetének és tiszteletének némi jelét adja, neki 50 a r a n y b ó l álló d i s z a j á n d é k o t diszes átirat kíséretében nyujtson át. Az elnök indítványa egyhangulag és a legnagyobb lelkesedéssel elfogadtatván, a hitközség előljárósága jubileumot rendező bizottságot választott, a bizottságba a jubiláns valamennyi szűkebbkörű kollegái is beleválasztattak. A rendező-bizottság tevékenysége első sorban oda irányult, hogy a hitközség és tisztelői részéről is diszajándék nyujtassék át. Az anyagi sikeren kívül a bizottság az erkölcsi sikerre is kiváló figyelmet fordított. Hogy mennyire sikerült mindkét irányban célt érni, azt az ünnepély lefolyásából — melyet lehetőleg röviden vázolni e sorok célja — látni fogjuk.

F. é. október hó 20-án a nbecskereki izr. iskolát nemzeti lobogó diszította, annak jeléül, hogy az iskola e napon rendkívül fényes ünnepélynek színhelye lesz.

Pont tíz órakor az ünneplő közönség a nagy termet zsufolásig megtöltötte. Jelen voltak elnöklő dr. Schwarcz Mihály, Torontál vármegye királyi tanfelügyelője Steinbach Antal, Nagy-Becskerek város polgármestere, a rendőrkapitány és a főjegyző a város képviselőjében, a hitközség előljárósága és iskolaszéke teljes számban, Dr. Klein Mór főrabbi, az izr. tanítótestület, a „Délmagyarországi tanító-egylet“ küldöttsége e sorok írójának vezérlete alatt, a községi tantestület, a szerb tanítók, a kisdedovó intézet képviselői, a főgymnásium tanári kara, valamennyi felekezet lelkésze, azonkívül városunk sok kitünősége.

Elnöklő pont 10 órakor röviden előadta az ünnepély célját, a közönséget üdvözölvén, indítványára többtagu küldöttség menesztetett a jubiléumért. A jubiléum nemsokára megérkezvén, szünni nemakaró éljenzéssel fogadtatott.

Az ünnepi beszédet dr. Klein Mór tartotta, ki gyönyörű szép beszédében a jubiléumnak iskolánk körül szerzett érdemeit vázolta. A jubiléum dr. K. szavaira röviden és szívélyesen válaszolt.

Az első üdvözlő beszédet Steinbach Antal kir. tanácsos, Torontál vármegye kir. tanfelügyelője tartotta, ki a jubiléumt a m. közoktatási kormány és saját nevében üdvözölte. Meleg és különösen szívélyes szavakban emelte ki F. érdemeit. Általános lelkesedést keltett szavaira F. válaszolván, kiemelte azon érdemeket, melyeket megyénk tanfelügyelője 14 évi ittléte óta szerzett, mennyire megnyerte a tanítók szívét, hány tanító-özvegynek és árvának ügyét mozdította elő és mily rajongó szeretettel ragaszkodik megyénk 800 tanítója felekezeti és nemzetiségi különbség nélkül szeretett főnökéhez. Nagy-Becskerek város közönsége nevében Krstics János polgármester mondott üdvözlő beszédet. A hitközség elnöke, dr. Schwarcz Mihály, a hitközség és az iskolaszék nevében szívélyesen üdvözölte a jubiléumt, beszédében a tanítót a föld mélyében dolgozó bányászsal hasonlította össze, ki csak nagy fáradsággal képes a szellemi kincseket napfényre hozni, átnyújtotta a már említett diszes, Posnernál készült, átiratot és **ötven aranyból álló diszajándékot**. — Mélyen meghatva a tisztelet és szeretet ezen nyilvánulása folytán F. ezen kitüntetésért is gyönyörű beszédben mondott köszönetet. F. beszéd közben érkezett Hertelendy József Torontál vármegye főispánjának 1238/889. szám a. érkezett levele, melyben megyénk főispánja többi közt azt mondja, hogy október 20-a ünnepnap nemcsak a nagybecskereki izr. hitközség, hanem a cultura minden barátja részére. Üdvözli a buzgó népnevelőt és példás életű honpolgárt és családfőt stb.

A „Délmagyarországi tanító-egylet“ 3 tagu küldöttsége lépett elő, hogy az ünnepeltet üdvözölje; az üdvözlő beszédet e sorok írója, mint nevezett egylet alelnök, tartotta. Feldheim válaszában kiemelte, hogy büszke azon kitüntetésre, melyben őt oly egylet részesítette, mely áldásos működése, tekintélyes állása folytán az ország tanítóegyletei közt az első helyet foglalja el.

Nagy tetszést aratott Baaden Károly községi igazgató, ki kollégánkat a községi iskolai tanítótestület nevében üdvözölte, felemlítette, hogy ő is Feldheim tanítványa volt, később rom. kath. létére mint kartárs vele együtt a zsidó iskolánál működött. Akkor nyílt alkalma F. tanítói erényeivel megismerkedni. F. válaszában a helybeli különböző jellegű iskoláknál működő tanítók közt létező barátságot és jó egyetértést hangsúlyozta, mely viszony mindig fennállott és reményli jövőben is zavartalanul fen fog állni.

A nagybecskereki izr. tanítótestület érzelmeit Diamant Fülöp tolmácsolta. A jubiléum csak zokogás közt felelhetett.

Dr. Mangold Samu a volt tanítványok nevében mondott üdvözlő beszédet, kiemelvén, habár a volt tanítványok a szélrózsa minden irányában szét vannak szórva, volt tanítójuk iránti szeretetben és tiszteletben egyetértének és a mai ünnepélyben, ha nem is személyesen, de szellemileg részt vesznek. A beszéd folyamában a szónok az ünnepeltnek **1000 forintos magyar aranyjárdékból álló diszajándékot** nyújtott át. Dr. Mangoldnak általános lelkesedéssel fogadott beszéde után a jubiléum meghatottsága a tetőpontját érte el; az ünnepelt ezen beszédre is szépen válaszolt, hálát adván az egek Urának, kinek köszönheti azt,

hogy saját szemeivel láthatja azon szép gyümölcsöket, melyeket az általa elvetett mag hozott.

Rappensberger Vilmos főgymnáziumi igazgató programmon kívül üdvözölte a jubilánst, kiemelvén, hogy néptanító és középiskolai tanítók kartársak, minthogy utóbbinak az előbbi által készített alapon kell tovább építenie és minél inkább felel meg a néptanító hivatásának, minél szívélyesebb a nép- és középiskola közti viszony, annál könnyebb munkát végez a középiskola.

Az üdvözletet sorát a mostani tanulók zárták be, akik nevében a legfelsőbb osztály leány növendékei jelentek meg. A tanulók egyike szépen előadott beszéd kíséretében gyönyörű virágcsokrot nyújtott át a szeretett tanítónak, kinek mint mondá, „lelke összeforrt az ő lelkükkel.“

A közönség a legnagyobb örömmel, meglelégedéssel és lelkesedéssel hagyta el a disztermet, hol oly ünnepély folyt le, mely páratlan a maga nemében és melynek lefolyása már is nemcsak szűkebb körű községünkben, hanem a megyében sőt országszerte méltó feltűnést keltett.

A diszgyülés után az izr. tanítótestület a jubilánst lakásában kereste fel, hogy neki tisztelete és barátsága jeléül a tanítótestület arczképét átnyujtsa. (A tanítótestület ez idő szerinti tagjai: Feldheim Dávid, Diamant Fülöp, Fischer Mór, Löffler Jonás a héber tantárgyak tanítója, Liptai Paula kézimunka tanítónő és esorok írója.) Feldheim mélyen meghatott hangon mondott köszönetet kollegáinak. Délután 2 órakor a jubiláns tiszteletére diszebéd volt, melyben a felsorolt honoratiórok kivétel nélkül részt vettek. Felköszöntőkben nem volt hiány. A hivatalos felköszöntőkön kívül különösen kiemeljük nagyságos Schäffer Antal pápai kamarás apát plébánosnak Feldheimre mondott felköszöntőjét. Feldheim több ízben szólalt fel, a diszebéd alkalmával mondott köszönetet kollegáinak az átnyújtott arczképért. Steinhach tanfelügyelő egyizben „auf meine Pionniere“ toastirozott. A diszebéd leg több ovátióban részesült a jubiláns kivül a n.-becskereki izr. hitközség és annak érdemes előljárósága. Hitközségünk előljárósága meg is érdemli az elismerést, mert mint említettem, a szép és magasztos ünnepély eszméjét az előljáróság penditette meg, a kezdeményezés ott történt, ahol történnie kellett, a tanítók szívvel lélekkel csatlakoztak, mert mind üdvözletemben mondám „a szivre és lélekre ható ünnepély által, melyet a n.-becskereki izr. hitközség érdemes előljárósága kartársunk hervadhatatlan érdemeinek elismeréseül rendezni kegyes volt, mi mindnyájan, kik a nevelés és oktatás áldásdus talaján működünk rendkívül megtisztelve érezzük magunkat.“ Ha még elmondom, hogy este fényes táncmulatság rendeztetett, hol a táncz és mulatság reggelig folyt, jelentésemet befejezhetem azon kívánsággal, hogy az Ur Isten jubiláns barátomat mindnyájunk örömére és büszkeségére sokáig éltesse!

N.-Beckerek.

Bányai Jakab.

A nagybecskereki izraelita hitközség minden időben a zsidó polgárosodás küzdterén első sorban állott. Hitközségi intézményei mindenkorban mintaszerűek voltak. Rabbijait a legkiválóbbak közül választotta és tanítóit tiszteletben tartotta. Ez ünnepély is rendkívülien megtiszteli a nagybecskereki közseget és hálára kötelezte az egész hazai tanítóságot, a mennyiben sok testvérközségnek ily szép, utánzásra méltó példát adott. Éljen a nagybecskereki mintaközség. Szerkesztő.

Deutsch Henrik jubileuma.

A Deutsch Henrik jubileumát rendező bizottság utolsó ülésében azt határozta, hogy jelentését a M. Zs. Szemlében és a tanítóegyesület organumában, az Értesítőben, egyszerre fogja közzé tétetni. Kiemeltetett ez alkalomból, hogy a tanítók nagy buzgalommal és szép eredménnyel közreműködtek. Az illető helyről a jelentés azonban csak a M. Zs. Szemlének küldetett meg. Miért? Feleljen erre az, a ki e mulasztást elkövette. Mi tehát a jubileumra vonatkozó jelentést most a M. Zs. Sz. november havi száma nyomán közöljük.

Deutsch Henrik képezdei igazgatónak 70-ik életéve befejezése alkalmából nyújtott tisztelet ajándékhoz: Adler Gyula, dr. Kaufmann Dávid tanár, dr. Kohn Sámuel rabbi, dr. Simon József, Szántó Eleázár és Wahrmann Sándor bizottsági tagokon kívül hozzájárultak, mint adakozók, illetőleg gyűjtők:

1. A fővárosból. Dr. Bánóczy József, dr. Basch Gyula, Basch Lajos, Brachfeld Arnold, Brüll Henrik fia, Concordia egyesület, Deutsch Bernát, Friedmann Mór, Fuchs Wilh., Gomperz Károly, Gomperz Mór, Gomperz Zsigmond, dr. Kern Tivadar, Kohner Adolf és fia, Kohner Henrik, Latzkó és Popper, Léderer Gyula, Magyar izraelita tanítóegyesület, Markbreit Adolf, Popper Károly, Schwarz Armin, Stampfer Márton, Sváb Károly.

2. A vidékről. Berndorfer Miksa, Sz.-Fehérvár, Baum Fülöp, Veszprém, Bródy Samu, B. Gyula, Büchler J., Kaposvár, Buxbaum Henrik, Pozsony, Fischer Antal Enoch, Makó, dr. Fischer Gyula, Győr, Goldfahn S. H., Topolya, Hochmuth Ábrahámné, Veszprém, Huppert Manov, Klauber Jónás, Kecskemét, Klein Salamon, Szeged, Kohn József, Csurgó, Leopold Sándor, Szegszárd, Pfeiffer Ignác, Nagyvárad, dr. Rosenberg Sándor, Arad, Schwarz Ignác, Nyitra, Steinfeld Antal, Debreczen, Tolnai J., dr. Vajda Béla, Abony, Winkler J., Sopron.

3. Hitközségek. Besztercebánya, Brassó, Buttyin, Czegléd, Érsekújvár, Fogaras, Győr, Hatvan, Jászberény, Kassa, Kisujszállás, Léva, Lippa, Losonc, Mező-Tur, Miskolc, Mohács, Nagy-Atád, Nagy-Becskepek, Nagy-Bicsese, Nagy-Kanizsa, Nagy-Szeben, Ó-Kanizsa, Sátoralja-Ujhely, Szabadka, Székesfehérvár, Szenicz, Szombathely, Temesvár (belváros), Tisza-Földvár, Ujpest, Vác, Vág-Besztercze, Zsolna.

Levelezés.

Tekintetes Szerkesztő úr!

Egyesületünk „Alföldi fiókköre“ a legutóbb tartott gyűlésén a közgyűlés elé terjesztendő pontok közé azt is felvette, hogy a „Tanügyi Értesítő“ ezentúl nem egyszer, hanem kétszer havonta jelennék meg. Ugy eme tény, mint több kartársammal folytatott és ezen témára vonatkozó beszélgetésem azt a meggyőződést érelték meg bennem, hogy az „Értesítő“ nem elégíti ki az olvasók várákozását és tudvágyát. — Sokáig gondolkoztam azon, hogyan lehetne nevezett organumot kissé gyakorlatibbá és hasznavehetőbbé tenni anélkül, hogy extensiv nagyobbíttatnék az. Hogy ezt kitaláljam, keresnem kellett az okokat, melyek miatt „Értesítőnk“ csak oly kevés — tisztán a tanügybe vágó — dolgot tartalmaz. Kezdtém a szerkesztőségnél. (Következik egynehány bók, melyet köszönettel veszünk, de saját lapunkban csak ki nem nyomatjuk. Szerk.)

Tovább mentem és az „Értesítő“ utolsó 10-12 számát figyelmesen átvizsgáltam és — ha nem esalatkozom — célomhoz jutottam. Hogy

rövid legyek, csak néhány szóval akarom az általam igazinak vélt okot kifejteni. Lapunkban sok a helyi érdekű és privát ügy. — Sokkal udvariasabb akarok kedves kartársaimmal szemben lenni, semhogy speciális eseteket említsek, és így csakis általánosságban akarom énekemet elmondani.

Az, hogy X vagy Y község iskolát épített, sem a bereg- sem a nógrádmegyei tanítót nem érdekli. De többet mondok. Ha egy hitközség a szükségtől kényszerítve — mert rendesen csak akkor épít, ha szüksége van rá — iskolát épít, legyen az akár 4, akár 5 méter magas, szerintem nem elég ok arra, hogy akár az eklézsiát, akár egyeseket szebbnél szebb nevekkel és elismerésekkel agyba-főbe verjük. — Ha 6 „Tek.“ úr, mint nemrég olvastuk, „összesen“ 100, szóval is száz forintot ad egy iskolához — tehát egyenként 16 frtot — elég ok már az arra, hogy 450 tanító előtt dicsőhymnust énekeljünk? Nem és nem!

Éppen így nem az „Értesítő“ hasábjába való a sok bál és más-nemű mulatság; nem a szegény gyermekek felruházása. Mindezek méltánylást érdemelnek ugyan, de, szerény nézetem szerint, nem tartozhatnak lapunk intenciójához; de ha igen, akkor is ezeket kell helyszűke miatt legelőször deportálni.

A diszoklevél átadás és ehhez hasonló esetek legfeljebb oly terjedelemben közlendők, mint a múlt számban a mátészalkai. Ezt annál inkább kívánatosnak tartom, mert az ilyenemű cikkek rendesen csak annyiban mutatnak eltérést, hogy az egyik L.-Sz.-Miklóson, a másik Szatmáron történt.

Miután a kiküszöbölendőket megneveztem, azt hiszem letehetem tollam. Azt elmondani, hogy mit hozzon „Értesítőnk“, feleslegesnek tartom, a mennyiben nyugodtan bizhatom azt Tek. Szerkesztő úr bölcs belátására, tudván, hogy a hittanítást, gyakorlati tanításokat, könyvismertetések, pädagogikus értekezéseket úgy is elsőkül fogja tekinteni.

Abban az édes reményben, hogy szerény és ügyünk előrehaladását célzó soraimnak b. lapjában helyet engedni méltóztatik, maradtam

Vásáros-Námény, november havában.

Richtman Samu, tanító.

Szerkesztői megjegyzés. Egészen és nagyban tisztelt kartárs urunknak igaza van és ezért becses sorait ki is nyomattuk. Csak egyről tetszett megfélekedni. Lapunk mint az egyesület lapja gyakran kénytelen helyi érdekű és „privát“ dolgokat közleni, ha azon a nézetem van, hogy a beküldőnek ezáltal talán nagyobb szolgálatot tesz, mint ha direkte 25, vagy 30 forintot utalványozott volna ki neki a pénztárból. Fővárosi és nagybörvárosi kartársaink nem szoktak ilyen helyiérdekű közleményekkel a lapnak terhére esni. Ha egy szegény falusi kartárs sok dicsérni valót talál abban, ha kenyéradóí száz forintot gyűjtöttek, engedjük meg neki azt a kis örömet, hogy „a mi lapunkban“ nyomtatva is láthassa. Levelező úr dicsérőleg emeli ki, hogy a mátészalkai jelentést, oly rövidre szabtuk; de levelező úr nem tudja, hogy a szerkesztőség ezen a beküldött hosszú cikk ellen elkövetett merényletünkért oly válogatott gorombaságokkal telt levelet kapott, hogy beérhette volna vele a legnagyobb napilap. Mi magunk is odatörekedünk, hogy a lap havonként kétszer jelenjen meg. Reméljük, hogy ez nem sokára meg is fog történni.

I R O D A L O M.

„**A szombatosok**, történetük, dogmatikájuk és irodalmuk, különös tekintettel Péchi Simon főkancellár életére és munkáira.“ Irta Dr. K o h n S á m u e l. Budapest, Atheneum. 377. l. Ára 2 frt 50 kr.

A szombatosság hazánk legérdekesebb történeti specialitásai közé tartozik, s oly jelenség, mely csakis Erdélyben, a vallási kultúra e klaszrikus hazájában emelkedhetett történeti jelentőségre.

Erdélyt sajátos földrajzi fekvése, természeti sajátosságai valamint nepesedési viszonyai igen korán történeti szerepre utalták, a későbbi századokban pedig a világesemények befolyása alatt meg éppen politikai mikrokosmosszá alakult, melyet folyton világra szóló eszmék töltöttek be és mozgattak. Innen az a nagy horderő, melyre a vallási és nemzetiségi eszmék e talajon emelkeotek, — innen az a nagy visszhang, mely a nagy világ eseményeire e kis országból felelt.

A reformáció nagy gondolata Erdélyt is áthatotta, s csakhamar elfogta a kedélyeket, amelyek a politikai küzdelmektől egyébként is forrongásba jutottak. A mohácsi vész után az ausztriai ház hatalmát Erdélyre is kiterjesztette s a reformáció elvei és harczmódja a katolikus dinasztia ellenében különállásra törekvő Erdélyben csakhamar hívekre találtak s a reformált vallások meglepő hamarsággal az ország közjogában is tért hódítottak.

A szombatosság a 16. század végén előbb mint vallástudományi rendszer, majd mint felekezet lép fel.

Dr. Kohn Sámuel legújabb műve a szombatossággal foglalkozik, annak történetét, hitéletét tárja fel előttünk, annak irodalmát ismerteti.

Dr. Kohn, ki a magyarországi zsidóság története leghivatottabb írójának van elismerve, a szombatosság e „bemutatásával“ fölötte fontos hivatást teljesít, — hivatást, melyet csak az fog teljes mérvben méltányolhatni, aki azon magasztos feladat horderójét érzi, a mely a zsidóság és a magyarság közötti történelmi kapcsolatok feltárásában, a zsidó vallás szent tanainak és örök igazságainak a magyar faj legtisztább elemére való hatásának méltatásában rejlik, — s aki másfelől azon nehézségeket is ismeri, melyek e téren a tudós szerző uttörő kutatásainak utját állták, főleg a kutforrások feltárása, hozzáférhetése és felhasználása tekintetében.

„A szombatosok“-ról irt e művet végig olvasva, teljes és világos jellemzését nyerjük mindenekelőtt a reformáció vallásos alapirányainak s a biblia e korbéli „rehabilitációjának“, — melyből a mai kor zsidója igen, de igen sok öntudatot merithetne.

Ezt követi a szombatosság keletkezésének erős vonásokkal rajzolt története, a szombatosság küzdelmei-, üldöztetései-, szenvedései- és viszontagságainak fölötte érdekes, szingazdag leírása s végül a szombatosok zsidóhitre való formális áttérésének s a böződujfalusi proselyta hitközségnek ismertetése.

Dr. Kohn műve, mely stiláris tekintetben is tökéletesnek mondható, e történeti mozzanatokot korszakokba osztva adja elő, ezekkel kapcsolatban ismertetvén a szombatos dogmatika és irodalom korszakonkénti fejlődését.

A kép, melyet az olvasó e nagyérdekű műből nyer, oly tökéletes, a hatás, melyet zsidó és nemzsidóra, tudósra és művelt laikusra okvetlen gyakorol, oly mély, — hogy nem kísértjük meg a munka tartalmának kivonatos ismertetését s olvasóinknak teszünk vele nagy szolgálatot, midőn magára dr. Kohn Sámuel nagybecsű munkájára utaljuk őket.

„A szombatosok“-nak nézetünk szerint nemcsak mint történeti illetve irodalmi munkának van nagy bece, — a mai viszonyok közt, bár nem is állott talán a szerző közvetlen szándékában, társadalmi és politikai tekintetben is nagy szolgálatot tett dr. Kohn a zsidóságnak e műve közrebocsátásával. Szeretjük ugyanis hinni, hogy e munkát azok is fogják olvasni — legyenek zsidók vagy nemzsidók — akik a történetet és korrajzokat nem csupán ismeretbővítés, de vélemény-szerzés és épülés céljából is tanulmányozzák, hogy lássák, mikép hitünk igazságai egyáltalán nem fajhoz kötött valami, hogy tudják, mikép vannak a nemes magyar faj legjobb, legbüszkébb sarkjai között is akárhányan, akik kétszer napjában hirdetik Izrael Istenének egységét!

Dr. Kohn e művével a tudományt gazdagította, s felekezetét igaz hála kötelezte.

Dr. H. F.

„Der Raschi-Commentar zu den 5 Büchern Moses vollständig ins Deutsche übersetzt von Julius Dessauer. Budapest 1887.“

Fájdalmas, de tapasztalati tény, hogy a héber nyelv ismerete kivészni indult közöttünk; így vallásos irodalmunk, de főkép a szentírás és a vele szorosán összefüggő irodalomnak ismerete is napról napra csökken; ma-holnap nem lesz többé „szent nyelvünk“, de oda lesz valóságunk is.

Mert ki tagadhatná, hogy a szentírás volt mindég vallásosságunk eleven forrása, s hogy a héber nyelv ismerete nélkül a szentírást kellően felfogni, tanait átérezni nem tudjuk?

Rége, mikor még kevesebb volt a tudomány meg a bölcsesség a „mi népünk“ között, de valamivel több a vallásosság és a meggyőződés a Thóra és a szent nyelv éltető eleme volt egész erkölcsi életünknek; ma pedig „érdekes régiség“ tudósok számára, ásó-kapa azoknak, kik vele kenyérkeresetből foglalkozni kénytelenek.

Hajdan, mikor még kevesebb volt az iskolamester még a paedagógia, de valamivel több a bensőség a családban, s az apa a „létért való küzdelem“ daczára is, mely valóban nem volt kisebb a mainál, ráért gyermekével is foglalkozni; hajdan a biblia volt minden zsidó család oktatója, tanácsadója, bölcsességének forrása, ebből meritett ismeretet, tudományt, ez fejlesztette az elmét: s tudja az Ég, apáink is túlláttak saját orrukon; ma a „módszertan“ nagy századában a szegény szentírás az „izraelita“ iskola egyik zugában huzódik meg, félénken, összezsugorodva, mint „egyelőre nélkülözhetlen **tankönyv** felekezeti iskolák számára.“ S vajjon okosabbak lettünk-e apáinknál?

Rége, mikor még nem voltunk sem oly műveltek, sem oly felvilágosodottak mint ma, s erkölcsi tetteinkben nem keresgáltuk, vajjon a nemes tett okszerü-e avagy nem, hanem jellemesek voltunk, mivel vallásunk parancsolja, volt szilárd meggyőződésünk, mivel ez erkölcsi kötelesség; hajdan szent iratainkban kerestünk és találtunk vigaszt, reményt, bátoritást, megnyugvást s boldogak, megelégedettek voltunk az üldözések legborzasztóbb századaiban is, mivel volt hitünk, volt erkölcsünk; ma a materializmus és műveltség nagy korában, a mikor a szív hajlamait az ész serpenyőjén latolgatjuk s elhatározásunkban divatos felfogásoknak hódolunk; ma házainkból a szentírást kiszorította a materialisztikus irányu regény; ez lett a mi szentírásunk, forrása az erkölcsnek, példa a jellemképzésre, vigasz és remény a szűkölködő szívűeknek, boldogságunk és megnyugvásunk kutfeje. Hiába! Habent sua fata libelli!

A szentírás alapos megismerésére és megértésére szolgált pedig Rasi commentárja, a genialis „Parsandatha“ magyarázata, mely elválaszthatlan, kiegészítő része lett a szentírásnak mindazok számára, kik szellemébe behatolni kívántak. Míg a héber nyelv ismerete általános volt közöttünk, Rasi bámulatosan világos, közvetlen commentárja közkinccs volt, melyet mindenki könnyű szerrel felhasználhatott.

Ma, hogy a héber nyelv az iskolában türetik még csak valami képen, Rasi commentárja is hét pecséttel lepecsételt könyv lett legnagyobb részünkre.

Annál nagyobb köszönettel tartozunk szerzőnek, hogy fáradságot nem kímélve Rási ezen geniális művét, mely nélkül a Thóra alapos megismerése alig képzelhető, oly szabatos, világos, egyszerű nyelvezetben, de az eredeti szellemét hiven visszaadva lefordította.

Haszonnal és élvezettel fogják e könyvet forgatni mindazok, kik szentírásunk iránt még érdeklődnek, de haszonnal a tanító urak is, kik vagy tanítanak iskoláikban Rasit, vagy pedig magát a Thorát alaposan megérteni óhajtják, de más segédeszközök hiányában, egyedül Rási commentárjára vannak utalva.

Azért ezen könyvet minden lelkes művelt zsidónak, valamint a tanügygyel foglalkozó férfiaknak melegen ajánlhatom. —y'.

EGYLETI ÉLET.

Október hóban fizettek tagdíjat:

Pártoló tagok:		Kaufmann József, Budapest.	2 frt
Dr. Bárány József, Budapest	5 frt	Kuttner Miksa, Budapest	4 „
Dr. Goldziher Ign., Budapest	5 „	Klein Jakab, Torda	1 „
Stein Sámuel, Berlin . . .	5 „	Kacz Henrik, L.-Szt.-Miklós .	4 „
Rendes tagok:		Lichtenstein Vilm., Érsekujvár	2 „
Adler Jakab, Pozsony . . .	5 „	Lederer Ábrahám, Budapest	4 „
Alexander Mór, N.-Keresztur	2 „	Löwy Mór, Igló	4 „
Blumschein Lipót, Esztergom	4 „	Löwinger Mór, Domanizsó	2 „
Berkovits Alb., Z.-Szt.-Gróth	4 „	Mandl Bernát, Budapest . .	2 „
Berger Vilmos, Sárbogárd	2 „	Margarethen Izrael, Ungvár	2 „
Buxbaum Henrik, Pozsony	2 „	Neufeld Gusztáv, Érsekujvár	2 „
Bárd Rezső, Budapest	2 „	Presser József, Budapest	2 „
Beck József, Budapest	4 „	Reisz Izsák, Csomód	2 „
Czuckermann Frigy., Homonna	2 „	Révai Miksa, Keszthely . .	4 „
Czuckermann Jakab, Giralt .	2 „	Richtmann Samu, V.-Namény	2 „
Czitrom Jakab, Belényes . .	2 „	Reif Jakab, Budapest . . .	4 „
Deutelbaum Lipót, H.-Bö-		Reichenthal Ármin, Téth	1 „
szörmény	4 „	Schön Ármin, Galgócz	4 „
Fischer Márk, Budapest	2 „	Schönberger Mór, Szenicz	4 „
Friedmann Miksa, Soók-Sze-		Szögyi Ignác, Vágbesztercze	2 „
lőcze	4 „	Singer Izrael, S.-A.-Ujhely	2 „
Fantus Izrael, Budapest	4 „	Steckler Samu, Baja	4 „
Grün Jakab, Paks	4 „	Scheer Bernát, Baja	4 „
Goldberg Majer, Budapest	2 „	Schlesinger Ignác, N.-Bajom	4 „
Győri Adolf, Budapest	2 „	Schulhof L., Oravicza	4 „
Guttman Mór, Deáki	4 „	Steinitz Gyula, Luki . . .	4 „
Kohn Ármin, Perjámos	2 „	Stark Mór, Szenicz	4 „
Kohn Izidor, Tapolcza	4 „	Steiner Dávid, Babócsa . .	1 „
Kohn Miksa, N.-Bajom	4 „	Stöckelmacher Bern., Ó-Buda	2 „

Strausz Zsigmond, Tapolcza	4 frt	Tauber Nátán, Vágújhely	4 frt
Spitzer Adolf, Apostag	2 „	Weisz Mór, Dombóvár	4 „
Schwarz Mór, Budapest	4 „	Weber S., Budapest	2 „
Szalai Dávid, Budapest	4 „	Wurmfeld Ignác, Körmend	2 „
Schichtanz Ármin, Budapest	2 „		
Schlosz Lajos, Zsablya	4 „	Összesen	197 frt

Helyreigazítás. A múlt számban tévesen kimutattunk: Izr. hitk. Mátészalka 5 frtot. Ezt Szalkai Schwartz Jakab ur szolgáltatta be az egyesület pénztárába, mint új pártoló tag.

Budapest, 1889. nov. 30. *Ózer Zsigmond*, egyes. pénztáros.

VEGYESEK.

— **Tagtársaink becses figyelmébe.** Egyesületünk alapszabályainak 9. §-nak bekezdése, mely a jogok elvesztéséről szól, így hangzik: „Aki egy egész éven át évi járulékát be nem fizette, megszűnt az egyesület tagja lenni és valamennyi jogát elveszíti a nélkül, hogy a már befizetett járulékok visszafizetésére igényt tarthatna“. A központi választmány e §-us értelmében elhatározta, hogy senkit többé tagnak nem fog tekinteni, ki egy évi tagsági díjjal, tehát négy forinttal hátralékban van. Lapunk januári száma pedig az illetőnek már nem fog megküldetni. Kik tehát tagsági jogaikat főnakarják tartani, sziveskedjenek f. é. decz. 31-ig járandóságukat a pénztárhoz (Klauzál-utca 4. szám) beküldeni.

— **A pesti izr. hitközség árvaháza** m. h. 24-én emlékünnepelet rendezett boldogult Wolfner Gyula megemlékezésére. Az orsz. tanítóegyesület központi választmánya, mely Wolfner Gyulában egyik nagy jóttevőjét vesztette, testületileg vett részt az ünnepélyben. Az emlékbeszédet Csajági Béla intézeti igazgató és egyesületünk alelnöke mondotta és Kuttner Miksa kartársunk végezte a szertartást. Az ünnepély, melyen számos és disztinguált közönség vett részt, megható volt. Csajági ur emlékbeszéde oly hiven ecsetelte a hitközség e volt kiváló tagját, hogy érdemes volna e beszédet a boldogult számos tisztelői kedvéért kinyomatni.

— **Lederer Abrahám**, az izr. tanítóképző első igazgatója f. hó 8-án vesz ünnepélyesen búcsút azon intézettől, melyben 31 évig oly áldásosan működött, hol a nevelésügy terén annyi érdemeket és elismerést szerzett. Mai lapunkban már a nyugdíjasnak első érzelmeit zengi el. Lederer, hála az égnek, ép és egészséges ember s így reméljük, hogy csak az intézettől vesz búcsút, a paedagogiai irodalom terén még igen sokszor fogunk vele találkozni, a jó barát, a mintaszerű kartárs még igen soká fog köztünk élni; a hazai paedagogiai lapoktól pedig még nagyon sokáig nem fog búcsút venni, sőt becses tapasztalataival még csak most fogja a paedagogiai irodalmat gazdagítani.

— **Hymen.** Seltmann Lipót kartársunk és egyesületünk buzgó tagja Párkányon november hó 25-én tartotta esküvőjét Engel Berta kisaszszonnyal, amely alkalomból mi is szívből eredő szerencsekívánatainkat kifejezzük.

— **A pápai „Malbisch Arumim“ (izr. krajczár) egylet IX. (1888—89. évi) értesítője** szerint 490 tagja és 8 nagylelkű pártolója a lefolyt évben

479 frt 75 krt szenteltek az egyesület céljaira és ebből 405 frt fordított szegény gyermekek ruháztatására. Az egyesület ügyeit a zsidó tanítótestület vezeti nagy buzgalommal és szép eredménnyel.

— **A székesfehérvári izr. krajczár-egyesület** az idén különös ünnepelességgel gyakorolta a „Gemilusz-Chaszódím“ egyik tényét, a szegény gyermekek ruháztatását, mert ez alkalommal ünnepelte egyszersmind 20 évi fennállásának emlékét. Az egyesület 20 év óta 15865 frt 66 krt fordított 1633 gyermek felruháztatására és jelenlegi vagyona 5035 frtból áll.

— **Számtani emlékeztető** a népiskolák felsőbb osztályai számára a gyakorlati életbe vágó oly eredeti példákkal, melyek osztályom tanulói által megfejtettek és egy tanév alatt kidolgozandók, írta Jeck György tanító N.-Sz.-Miklóson. Ára 15 kr. Megrendelések a szerzőnél teendők. Figyelemmel átnéztük e könyvecskét és örömmel constatáljuk, hogy a többi számtani gyakorlókönyvektől és példatáraktól abban különbözik, hogy az anyagot röviden, velősen és világosan kezelvén, tanítónak és tanulónak egyaránt megkönnyíti a munkát. Szerző saját gyakorlati eljárásának hű tükrét nyújtja. A példák ügyesen vannak összeállítva, szerző az összpontosítás elvének szolgálatában áll, nem téveszti szem elől sem az alaki, sem az anyagi célt. Ajánljuk a könyvecskét t. kar-társaink figyelmébe. B—b.

— A jelen számhoz az „Izr. Tanügyi Értesítő“ XIV évfolyamának czimlapja és tartalomjegyzéke van mellékelve.

Szerkesztői üzenetek.

V . . . Tályá. Cikkét mély sajnálkozásunkra nem közölhetjük. Mind azt a mit bírálgat elítél, kifogásol, az mind lapunkban a megbeszélést megérdemli — de tollal — nem bánom — hegyes tollal, de semmi esetre sem doronggal; ily hang és modorban beszélni községekéről általában nem — okos. — **Löwy Mór, Igló.** A 4 frt rendes tag czimén jár és annak is könyveltük. — **Gömöri Ármin, P. L.** A folyó évre még két frt jár, mert 3 év óta 12 frt helyett 10 frtot fizetett be tagdíj fejében. — **Kohn Ármin, Perjámos.** A folyó évre még csak 2 frtot küldött, tehát még 2 frt a hátraléka. — **Feuer Béla, Schweis S. és Tránbl Márk, Verbó.** A pénzküldeményt megkaptuk és csak a jövő számban fogjuk nyilvánosan nyugtázni, miután a jelen számra elkészült. A kívánt alapszabályokat és a lapot majd pontosan elküldjük. — **Berger V., Sárbogárd és Welszberger Fülöp, Sásdi.** A reklamált 2 frt az Értesítő 11 számában van nyugtázva. A lap Zalaberről visszajött és csak most tudtuk meg, hova kell azt küldeni. A kérdéses egészségi bizonyítványt azonban nem kaptuk. — **M. R.** Folyó évi hátraléka ugyancsak 2 frtot tesz; de a múlt évi hátralékkal együtt már 4 frt. Ha ezt december végeig lefizeti, akkor neve a tagok névsorából semmi esetre nem marad ki.

Kohn Arnold SIRKÓ RAKTÁRA

V., váczi körút 14. sz. (az Andrássy-uttal szemben)

ajánlkozik mindennemű **siremlékek** elkészítésére. — A cégnek 16 évi fennállása alatt szerzett jó hírneve kezeskedik arról, hogy a t. cz. megrendelő közönségnek úgy kivitelre, valamint jutányos árra nézve meg bir felelni.

Az üzlet szombaton és ünnepnapokon zárva van.

SINGER és WOLFNER könyvkereskedése,

az orsz. izr. tanítóegyesület kiadója

BUDAPEST, Andrásy-ut 10. szám.

Elemi iskolai könyvek jegyzéke osztályok szerint csoportosítva

I. osztály.

Müller Adolf , Magyar ABC és olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	20 kr.
Müller Adolf , Héber ABC és olvasókönyv bekötve	20 "
Herzog Emil , Német ABC és olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	20

II. osztály.

Radó , Magyar olvasókönyv bekötve (az i r. tanító-egyesület kiadványa)	32 kr.
Komáromy , magyar nyelvtan bekötve	15 "
Mendl , Német olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	32
Hoffmann , német nyelvt. gyakorlókönyv bekötve	50 "
Mózes I. könyve , magyar fordítással bekötve (az izr. tan.-egy. kiadványa)	40 "
Imakönyv , (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	40
Schwarz Mór , számtani gyakorlókönyv II. oszt. számára bekötve	20

III. osztály.

Radó , Magyar olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	36 kr.
Komáromy Lajos , Magyar nyelvtan bekötve	15
Hoffmann , német nyelv. gyakorlókönyv bekötve	50 "
Mendl , Német olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	36
Mózes II. könyve , magyar fordítással bekötve	40
Imakönyv , (az izr. tanító egyesület kiadványa)	40 "
Lakits—Neiger—Kiss Áron , földrajz bekötve	30 "
Mayer—Marki , Történelem bekötve ...	30 "
Schwarz , számtani gyakorlókönyv bekötve -- ...	24 "
Gönczy—Kugotovics , (az illető) megye térképe	30 "
Hátsek , Magyarország kézitérképe (Singer és Wolfner kiadása)	20 "
Hátsek , Pestmogy. és Budapest és környékének térképe	30 "

IV. osztály.

Radó , Magyar olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	65 kr.
Komáromy , magyar nyelvtan bekötve	20
Mendl , Német olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	65 "
Hoffmann , német nyelv. gyakorlókönyv bekötve	50 "
Mózes III. és IV. könyve , magyar fordítás bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	80
Imakönyv , (az izr. tanító- egyesület kiadványa) bekötve	40 "
Lakits—Neiger - Kiss Áron , földrajz bekötve	30 "
Mayer—Márki , Történelem bekötve ...	30
Schwarz , számtani gyakorlókönyv bekötve	24 "
Orbók , Egészségtan bekötve	20 "
Hátsek , Magyarország isk. kézitérképe (Singer és Wolfner kiadása)	20
Hátsek , az osztr.-magy. mon. isk. kézitérképe (Singer és Wolfner kiadása)	20 "

V. és VI. osztály.

Radó , Magyar olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	65 kr.
Mendl , deutsches Lesebuch bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	65 "
Hoffmann , német nyelvt. gyakorlókönyv bekötve	50 "
Mózes öt könyve , bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	2
Imakönyv , (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	40
Lakits—Neiger—Kiss Áron , Földrajz bekötve	40
Mayer—Márki , Történelem bekötve	30 "
Füredi , Világtörténet	40 "
Schwarz , számtani gyakorlókönyv bekötve	36 "
Orbók , Egészségtan bekötve	20 "
Hátsek , Magyarország térképe	20 "
Hátsek , az osztr.-magy. mon. isk. kézitérképe (Singer és Wolfner kiadása)	20

☛ Ajánljuk mint ujdonságot különös figyelmébe ☛

Mendl, deutsches Lesebuch für die V. und VI. Klasse

Hoffmann, Német nyelvtani gyakorlókönyv.

Komáromy, Magyar nyelvtan a II. III. és IV. oszt. számára.

Füredi, Világtörténet, második kiadás.

Bevezetés céljából mutatványpéldányt megkeresésre szívesen küldünk.

☛ Könyvkereskedésünkben kapható minden — ha itt nem is hirdetett — iskolai és tankönyv.

Schlesinger Ignác nyomdája. Budapest, rostély-utca (Károlykaszárnya).